

Beata BIESZK-STOLORZ, Anna GDAKOWICZ, Iwona MARKOWICZ

Sytuacja osób długotrwale bezrobotnych w pow. sulęcińskim

W latach 2012—2014 Powiatowy Urząd Pracy w Sulęcinie, we współpracy z niemiecką firmą DAA z Frankfurtu nad Odrą, realizuje innowacyjny projekt PI-PWP TRANSADAPT. Projekt jest finansowany przez Europejski Fundusz Społeczny¹. Nowość przedsięwzięcia polega na przetestowaniu w Polsce i wdrożeniu sprawdzonych niemieckich rozwiązań aktywizacji osób długotrwale bezrobotnych. W wyniku realizacji projektu zostanie opracowana strategia wdrażania innowacyjnego produktu, a grupa osób bezrobotnych będzie miała możliwość przetestowania nowych metod aktywizacji. Nowe metody aktywizacji zostaną upowszechnione w woj. lubuskim.

Autorki artykułu wzięły udział w omawianym projekcie, realizując etap *Analiza i diagnoza problemu długotrwałego bezrobocia w pow. sulęcińskim*.

Celem artykułu jest prezentacja wyników ankiety przeprowadzonej wśród osób długotrwale bezrobotnych w pow. sulęcińskim. Przedstawiona analiza dotyczy sytuacji rodzinnej i finansowej badanych osób, ich aktywności w życiu codziennym, posiadanych kwalifikacji, aktywizacji zawodowej oraz ich stosunku do działań podejmowanych przez urząd pracy.

BEZROBOCIE W POWIECIE SULĘCIŃSKIM

Stopa bezrobocia w końcu grudnia 2011 r. w Polsce wynosiła 12,5% ludności aktywnej zawodowo². W kraju występuje duże terytorialne zróżnicowanie bezrobocia. Wśród województw o najwyższej stopie bezrobocia znalazły się wówczas: warmińsko-mazurskie (20,1%), zachodniopomorskie (17,5%), kujawsko-pomorskie (16,9%), podkarpackie (15,7%) i lubuskie (15,4%). W pow. sulęcińskim stopa bezrobocia (14,5%) była niższa niż w całym woj. lubuskim, ale wyższa niż w Polsce.

¹ W ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007—2013, priorytet VI — *Rynek pracy otwarty dla wszystkich*, działanie 6.1 — *Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie*, poddziałanie 6.1.1 — *Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy*.

² Dane GUS: www.stat.gov.pl, maj 2012.

Do osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy należą m.in. długotrwale bezrobotni³, czyli osoby bezrobotne pozostające w rejestrze powiatowego urzędu pracy przez ponad 12 miesięcy w ostatnich dwóch latach, z wyłączeniem (od listopada 2005 r.) okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego w miejscu pracy. Udział tych osób w liczbie bezrobotnych zarejestrowanych ogółem w Polsce w 2011 r. wynosił 50,3%. Woj. lubuskie charakteryzowało się najniższym omawianym tu wskaźnikiem wśród wszystkich województw (27,1%). W pow. sulęcińskim odnotowano spadek liczby bezrobotnych z 2553 osób w styczniu 2007 r. do 1735 osób w grudniu 2011 r. W tym okresie liczba osób długotrwale bezrobotnych zmniejszyła się z 1378 do 597. Udział osób pozostających bez pracy ponad 12 miesięcy w liczbie bezrobotnych ogółem zmniejszył się z 51,4% w styczniu 2008 r. do 34,4% w grudniu 2011 r.

W pow. sulęcińskim poszukuje się rozwiązań mających na celu aktywizację osób bezrobotnych. W ramach omawianego projektu w maju 2012 r. przeprowadzono ankietę wśród długotrwale bezrobotnych, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Sulęcinie, którzy zadeklarowali chęć uczestnictwa w projekcie. Uzyskano wypowiedzi 49 respondentów.

CHARAKTERYSTYKA RESPONDENTÓW

Do osób długotrwale bezrobotnych skierowano ankietę zawierającą 13 pytań w metryczce charakteryzującej respondenta (M1—M13) oraz 23 pytania związane z ich sytuacją (P1—P23). Udział kobiet i mężczyzn, którzy udzielili odpowiedzi był zbliżony. Najwięcej badanych długotrwale bezrobotnych (32 osoby) poszukiwało pracy ponad 24 miesiące. Przeważały kobiety w wieku 25—34 lata i mężczyźni w wieku 55—59 oraz 35—44 lata. Badani bezrobotni zazwyczaj mieli staż pracy, w większości z długim okresem pracy. Kobiety miały staż od 10 do 20 lat, a mężczyźni powyżej 20 lat. Większość badanych długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Sulęcinie była mieszkańcami gminy Sulęcin (28). Pozostali to mieszkańcy gmin: Krzeszyce (10), Lubniewice i Torzym (po 5) oraz Słोńsk (1).

Ponad połowa badanych osób rejestrowała się w urzędzie pracy co najmniej 4 razy. Zważywszy na długotrwale bezrobocie badanych, jest to sytuacja problematyczna, gdyż osoby te podejmowały zatrudnienie, ale go nie utrzymywały. Dotyczyło to osób obu płci.

Gospodarstwa domowe ankietowanych liczyły przeważnie od 1 do 4 osób. Wśród gospodarstw jednoosobowych (10) przeważali mężczyźni (kawalerowie i rozwiedzeni). Gospodarstwa dwuosobowe (9) to przeważnie małżeństwa. Po

³ O wadze problemu długotrwałego bezrobocia mogą świadczyć liczne raporty z badań w tym zakresie. Raporty takie są prezentowane np. na stronach internetowych wojewódzkich urzędów pracy.

12 gospodarstw było 3-osobowych (połowa miała 1 dziecko) i 4-osobowych (połowa miała 2 dzieci). Pozostałych 6 respondentów prowadziło gospodarstwa z liczbą osób od 5 do 9 (we wszystkich były dzieci).

KWALIFIKACJE DŁUGOTRWALE BEZROBOTNYCH

Badane osoby przeważnie legitymowały się wykształceniem zasadniczym zawodowym (15) lub średnim (liceum profilowane/technikum — 15). Ankietowani wymieniali też dodatkowe kwalifikacje (wykr. 1). Najczęściej wskazywali na posiadanie prawa jazdy oraz umiejętność obsługi komputera i urządzeń biurowych. Ponad połowa badanych wskazała również następujące kwalifikacje: punktualność, umiejętność pracy w zespole, motywację oraz schludny wygląd zewnętrzny. Struktura wskazań kobiet i mężczyzn była zbliżona.

SYTUACJA FINANSOWA RESPONDENTÓW

Na pytanie, czy współmałżonek/konkubent pracuje, 24 odpowiedzi brzmiało „nie dotyczy”. 11 odpowiedzi było przeczących, a 12 twierdzących. Ponad połowa ankietowanych (29) stwierdziła, że w najbliższej rodzinie są inne osoby bezrobotne, najczęściej jedna, ale także 4—5 osób.

Jako główne źródła dochodów (wykr. 2) długotrwale bezrobotni podawali najczęściej dochody z pracy zawodowej członka rodziny oraz zasiłki z pomocy społecznej (po 19 odpowiedzi). W dalszej kolejności wymieniano emeryturę lub rentę członka rodziny oraz zasiłek rodzinny lub wychowawczy (po 10 odpowiedzi). Przy tym 30 badanych utrzymywało się tylko z jednego źródła dochodu.

AKTYWNOŚĆ DŁUGOTRWALE BEZROBOTNYCH

Pytania ankiety dotyczyły zarówno aktywności bezrobotnych w życiu codziennym, jak i ich aktywnego poszukiwania zatrudnienia. Wśród zajęć wykonywanych najczęściej codziennie podawano: prowadzenie gospodarstwa domowego, opiekę nad dzieckiem, oglądanie telewizji (tabl. 1). Często wykonywaną czynnością była uprawa działki. Zazwyczaj rzadko bezrobotni spotykali się towarzysko, czytali książki, brali udział w wydarzeniach kulturalnych oraz sportowych. Zajęcia, które najczęściej nigdy nie były wykonywane, to: uczestnictwo w pracach różnorodnych organizacji, wolontariat, gry komputerowe, opieka nad osobą starszą lub niepełnosprawną, uprawianie sportu oraz przeglądanie Internetu. Największe różnice między kobietami i mężczyznami pod względem czyn-

ności wykonywanych codziennie lub często dotyczyły opieki nad dzieckiem i prowadzenia gospodarstwa domowego. Czynności te są domeną kobiet.

TABL. 1. CZĘSTOŚĆ WYKONYWANIA POSZCZEGÓLNYCH CZYNNOŚCI (liczba odpowiedzi)

Wyszczególnienie	Codziennie	Często	Rzadko	Nigdy
Opieka nad dzieckiem	24	3	6	15
Opieka nad osobą starszą/niepełnosprawną	3	4	10	26
Uprawa działki	4	17	10	16
Uprawianie sportu/aktywność fizyczna	2	15	12	17
Wolontariat	—	1	5	38
Uczestnictwo w pracach organizacji, partii	—	—	3	39
Czytanie książek	5	14	22	6
Oglądanie telewizji	19	8	19	2
Przeglądanie Internetu	12	10	8	17
Gra w gry komputerowe	3	—	12	30
Prowadzenie gospodarstwa domowego	36	6	3	2
Spotkania towarzyskie	1	15	28	4
Udział w wydarzeniach kulturalnych ...	—	4	22	19
Udział w wydarzeniach sportowych	—	10	19	18

Źródło: obliczenia własne.

Ankietowani poszukiwali pracy korzystając przede wszystkim z pośrednictwa urzędu pracy (42). Zarówno kobiety, jak i mężczyźni uważali to źródło za najlepsze. Dowiadywali się o wolnych miejscach pracy również bezpośrednio u pracodawców (26) oraz za pośrednictwem znajomych i rodziny (16). Marginalne znaczenie miało natomiast korzystanie z usług agencji zatrudnienia, urzędu gminy, sołtysa oraz korzystanie z propozycji targów i giełd pracy.

44 spośród 49 ankietowanych otrzymało ofertę pracy z PUP w Sulęcinie (22 kobiety i 22 mężczyzn). Wśród powodów niepodjęcia proponowanej pracy ankietowani, bez względu na płeć, przede wszystkim wymieniali niespełnianie kryteriów zawartych w ofercie (31). Jako przeszkodę bezrobotni traktowali konieczność dojazdu do pracy poza miejsce zamieszkania (8).

Trzy pytania zawarte w ankiecie dotyczyły form aktywności proponowanej przez PUP osobom długotrwale bezrobotnym oraz korzystania z tych form do-tychczas (tabl. 2) i w przyszłości. Największym zainteresowaniem cieszyła się nauka zawodu lub możliwość przekwalifikowania się. Często proponowane

przez PUP i wykorzystane przez długotrwale bezrobotnych było doradztwo zawodowe oraz uczestnictwo w zajęciach klubu pracy.

Wśród form aktywności, z której chcieliby skorzystać długotrwale bezrobotni wymieniano przede wszystkim naukę zawodu lub przekwalifikowanie się (szkolenie, przygotowanie zawodowe, staż zawodowy). Tę formę preferowało 20 kobiet i 9 mężczyzn. Mężczyźni wymieniali także prace interwencyjne (6) i dotację na rozpoczęcie działalności gospodarczej (4). Uwagę zwraca fakt, że 6 osób długotrwale bezrobotnych stwierdziło, że w przyszłości nie chce korzystać z żadnych form aktywności.

TABL. 2. FORMY AKTYWNOŚCI PROPONOWANE PRZEZ POWIATOWY URZĄD PRACY ORAZ WYKORZYSTANE PRZEZ DŁUGOTRWALE BEZROBOTNYCH (liczba odpowiedzi)

Formy aktywności	Proponowane przez PUP		Wykorzystane przez bezrobotnych	
	kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni
Nauka zawodu lub przekwalifikowanie	15	12	12	8
Prace interwencyjne	—	1	—	2
Roboty publiczne	—	2	—	1
Doradztwo zawodowe	14	10	11	9
Uczestnictwo w zajęciach klubu pracy	13	9	14	5
Dotacja na rozpoczęcie działalności gospodarczej	—	2	1	—

Źródło: obliczenia własne.

Za najodpowiedniejszy wariant wyjścia z bezrobocia ankietowani, zarówno kobiety jak i mężczyźni, uznali oczekiwanie na ofertę pracy zgodną z ich zawodem i zainteresowaniami (23), ale również przekwalifikowanie się lub doskonalenie umiejętności zawodowych na kursie w celu zwiększenia swoich szans na zatrudnienie (20). Sześciu mężczyzn wyraziło chęć rozpoczęcia samodzielnej działalności gospodarczej.

Wśród działań ze strony urzędu pracy długotrwale bezrobotni oczekiwali przede wszystkim zwiększenia liczby miejsc pracy, co jednak nie jest w gestii urzędu (26). Podnoszenie kwalifikacji bezrobotnych wymieniło 6 respondentów, choć wcześniej za dobrą formę aktywności zarówno obecnie, jak i w przyszłości uznano naukę zawodu lub przekwalifikowanie się. Tylko jedna kobieta wskazała, że chciałaby zapewnienia dojazdu do pracy, choć 8 osób stwierdziło w innym pytaniu, że przeszkodą w podjęciu pracy była konieczność dojazdu poza miejsce zamieszkania.

Respondenci najbardziej są zadowoleni ze swojej rodziny i ogólnie z życia, a najbardziej niezadowoleni z sytuacji finansowej (tabl. 3). Długotrwale bezro-

botne kobiety wyrażały zadowolenie najczęściej: ze swojej rodziny, ze stanu zdrowia, ogólnie z życia, z posiadanego mieszkania, z miejsca zamieszkania, natomiast niezadowolenie deklarowały z sytuacji finansowej oraz ze zdobytego poziomu wykształcenia. Długotrwale bezrobotni mężczyźni nie byli zadowoleni jedynie z sytuacji finansowej.

TABL. 3. ZADOWOLENIE DŁUGOTRWALE BEZROBOTNYCH Z POSZCZEGÓLNYCH SFER ŻYCIA (liczba odpowiedzi)

Zadowolenie	Tak, bardzo	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Ze stanu swojego zdrowia	19	17	6	6
Ze swojej rodziny	32	11	3	2
Z posiadanego mieszkania	21	14	8	4
Ze zdobytego poziomu wykształcenia	9	17	15	7
Z wybranego zawodu	11	15	9	9
Z miejsca zamieszkania (miejscowości)	18	17	7	5
Z sytuacji finansowej	2	10	20	15
Ogólnie z życia	13	25	2	3

Ź r ó d ł o: obliczenia własne.

Ankietowani bezrobotni za najskuteczniejszy sposób ograniczania bezrobocia uznali tworzenie nowych miejsc pracy stałej (44 osoby). Na drugim miejscu kobiety wymieniły tworzenie korzystnych warunków do szkolenia, przekwalifikowania się w zawodach poszukiwanych, potrzebnych na lokalnym rynku pracy (15), a mężczyźni podali podniesienie najniższego wynagrodzenia, żeby opłacało się pracować (12).

W przekonaniu ankietowanych najczęstszymi powodami nieposiadania przez nich pracy były: brak pracy w miejscu zamieszkania (31 osób), brak kwalifikacji wymaganych przez pracodawców (18) oraz brak ofert pracy w wyuczonym zawodzie (17). Mężczyźni dodatkowo wymienili jeszcze stan zdrowia (6).

W kolejnym pytaniu respondenci wyrażali swoje oczekiwania wobec pracy, którą chcieliby podjąć. Określali zawód lub stanowisko, liczbę godzin pracy w tygodniu oraz minimalne wynagrodzenie netto. Wymieniane zawody lub stanowiska były różnorodne. Ogólnie można je podzielić na dwa: pracownik fizyczny i pracownik biurowy. Większość respondentów, zarówno kobiety jak i mężczyźni, wybierała stanowisko pracownika fizycznego. Wśród wypowiedzi kobiet przeważało stanowisko sprzedawca, a mężczyźni w większości podawali określenie „pracownik fizyczny”. Większość badanych (36) chciałoby pracować 40 godzin tygodniowo. Na wydłużony czas pracy zdecydowało się 7 osób,

a krócej chciałyby pracować jedna osoba. Długotrwale bezrobotni określili oczekiwane minimalne wynagrodzenie miesięczne netto. Średnia tego wynagrodzenia dla wszystkich badanych wyniosła 1784 zł. Mężczyźni mieli wyższe wymagania, dla nich wartość ta wyniosła 2048 zł, u kobiet było to 1520 zł. Uważano, że wynagrodzenie netto powinno wynosić od 1500 zł do 2000 zł. Ośmiu mężczyzn chciałoby zarabiać od 2000 zł do 3000 zł, a trzech nawet powyżej 3000 zł. Wśród niezdecydowanych znalazły się tylko kobiety.

Respondenci określali także stanowiska lub zawody, na które ich zdaniem byłoby zapotrzebowanie w ich miejscowości czy gminie. Odpowiedzi można pogrupować następująco: praca w budownictwie (17), praca w gastronomii (8), praca w handlu (6), pracownik fizyczny, mechanik, ślusarz (11), sprzętaczka (3).

Ankietowanych zapytano, czy podjęliby określoną pracę (tabl. 4). Spora część osób zdecydowałaby się na pracę dorywczą, w systemie zmianowym lub wymagającą wydłużenia czasu w godzinach nadliczbowych. W tym przypadku mężczyźni chętniej podjęliby taką pracę. Chętniej podjęliby również pracę wymagającą częstych wyjazdów służbowych. Były również sytuacje, w których badani zdecydowanie nie podjęliby pracy. W przypadku mężczyzn była to praca wymagająca zmiany miejsca zamieszkania lub uciążliwych dojazdów, a w przypadku kobiet — wymagająca rezygnacji z życia rodzinnego.

TABL. 4. CHEĆ PODJĘCIA OKREŚLONEJ PRACY PRZEZ DŁUGOTRWALE BEZROBOTNYCH
(liczba odpowiedzi)

Podjęcie pracy	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
W systemie zmianowym	25	16	6
W warunkach szkodliwych dla zdrowia	16	27	4
Wymagającej:			
uciążliwych dojazdów	7	32	8
częstych wyjazdów służbowych	14	26	7
pozostawania w pracy po godzinach	27	13	8
rezygnacji z życia rodzinnego	7	33	6
zmiany miejsca zamieszkania	12	30	6
Dorywczej	29	14	3

Źródło: obliczenia własne.

Wśród następstw bycia bezrobotnym ankietowani wymienili przede wszystkim materialne uzależnienie od innych osób (28), a także zubożenie rodziny (19). Na pogorszenie stanu zdrowia wskazali tylko mężczyźni, a na utratę zna-

jomych i brak życia towarzyskiego — kobiety. Wśród respondentów 9 osób stwierdziło, że w ich życiu nic się nie zmieniło.

Dla osób, w życiu których nastąpiły zmiany na skutek bycia bezrobotnym najważniejszym wsparciem była rodzina (42 odpowiedzi). Za pozytywwy można uznać fakt, że wśród badanych osób nie padło stwierdzenie „nie mam w niczym oparcia”.

Zakończenie

Podsumowując można stwierdzić, że badani długotrwale bezrobotni mają przeważnie wykształcenie zasadnicze zawodowe lub średnie. Część z nich ma prawo jazdy oraz umie obsługiwać komputer i urządzenia biurowe. Ponad połowa badanych uważa, że ma tzw. „kwalifikacje miękkie”, jak: punktualność, umiejętność pracy w zespole, motywację oraz schludny wygląd zewnętrzny. W rodzinach ponad połowy ankietowanych są inne osoby bezrobotne. Głównymi źródłami dochodów są zazwyczaj dochody z pracy zawodowej członka rodziny oraz zasiłki z pomocy społecznej. Wśród zajęć wykonywanych codzien-

nie wymieniono prowadzenie gospodarstwa domowego, opiekę nad dzieckiem i oglądanie telewizji, często wykonywaną czynnością była uprawa działki.

Poszukiwanie zatrudnienia ogranicza się w zasadzie do korzystania z pośrednictwa urzędu pracy. Znacząca większość otrzymała ofertę pracy, ale z niej nie skorzystała, głównie ze względu na niespełnianie kryteriów zawartych w ofercie. Dlatego pozytywnym zjawiskiem było duże zainteresowanie nauką zawodu lub możliwością przekwalifikowania się (szkolenia, przygotowanie zawodowe, staż zawodowy), ale część osób długotrwale bezrobotnych stwierdziło, że w przyszłości nie chce korzystać z żadnych form aktywności.

Analiza udzielonych odpowiedzi wskazuje również na sprzeczności. Wśród oczekowań w stosunku do urzędu pracy podnoszenie kwalifikacji bezrobotnych wymieniło tylko 6 respondentów, choć za dobrą formę aktywności zarówno obecnie (20), jak i w przyszłości (29) uznano naukę zawodu lub przekwalifikowanie się. Tylko jedna kobieta wskazała, że chciałaby zapewnienia dojazdu do pracy, choć 8 osób stwierdziło, że przeszkodą w podjęciu pracy była konieczność dojazdu poza miejsce zamieszkania. W przekonaniu ankietowanych najczęstszymi powodami nieposiadania przez nich zatrudnienia były: brak pracy w miejscu zamieszkania, brak kwalifikacji wymaganych przez pracodawców oraz brak ofert pracy w wyuczonym zawodzie. Według długotrwale bezrobotnych minimalne wynagrodzenie miesięczne netto powinno wynosić od 1500 zł do 2000 zł. Respondenci byli elastyczni w kwestii wyboru pracy. Spora ich część zdecydowałaby się na pracę dorywczą, w systemie zmianowym lub wymagającą wydłużenia jej w godzinach nadliczbowych. Następstwem bycia bezrobotnym jest materialne uzależnienie od innych osób oraz zubożenie rodziny. Jednak 9 respondentów stwierdziło, że w ich życiu nic się nie zmieniło.

Należy jeszcze wspomnieć o niejednakowej sytuacji kobiet i mężczyzn na rynku pracy. Ponad połowa ankietowanych obu płci uważa, że kobiety są w większym stopniu obciążone obowiązkami domowymi, mają wyższe kwalifikacje zawodowe. Ponadto kobiety wskazały, że jest im trudniej znaleźć pracę, łatwiej mogą też ją stracić, mają mniejsze szanse awansu zawodowego oraz trudniej im założyć własną firmę. Mężczyźni natomiast zauważyli, że to oni powinni pracować, a kobiety zajmować się domem, choć są lepiej wykształcone.

dr Beata Bieszk-Stolorz, dr Anna Gdakowicz, dr Iwona Markowicz — Uniwersytet Szczeciński

SUMMARY

The aim of the article is to present results of a survey of long-term unemployed people in the Sulęcín powiat. The analysis refers to the family, financial, situation of respondents, their activities of daily living, qualifications, activities

aimed at professional activation and their relation to activities undertaken by employment offices. In years 2012—2014 the Local Labour Office in Sulęcín has been executor of an innovative project in collaboration with a German company. The Authors of this paper took part in this project, realizing stage Analysis and diagnosis of the problem of long-term unemployment in the Sulęcín powiat.

РЕЗЮМЕ

Целью статьи является представление результатов обследования мнений проведенного среди длительно безработных в суленцинском районе. Анализ касается семейной, финансовой ситуации обследуемых людей, их активности в повседневной жизни, квалификаций, активности направленной на профессиональную деятельность, а также их отношения к действиям предпринимаемым управлением труда.

В 2012—2014 гг. Повятовое управление труда в г. Суленцин реализирует в сотрудничестве с немецкой фирмой инновационный проект. Авторы статьи приняли участие в этом проекте, реализируя обследование Анализ и диагноз вопроса длительной безработицы в суленцинском районе.